

Vershil

‘Vershil’ en ‘differentiatie’ zijn de *buzzwords* van hedendaagse vernieuwers. De Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling (RMO) schreef een prachtig rapport onder de titel *Vershil maken; eigen verantwoordelijkheid na de verzorgingsstaat* waarbij een ingrijpende repertoirewisseling bij de overheid wordt bepleit die het primaat weer legt bij de burger en zijn verbanden.

Ook de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) presenteerde onlangs een vernieuwend rapport onder de titel *Wil tot vershil* waarin gemeenten geadviseerd worden de burger in al zijn verscheidenheid meer centraal te stellen vanuit het uitgangspunt ‘de’ burger bestaat niet. Ook kiest het rapport principieel voor differentiatie tussen gemeenten waarbij onder meer verkiezingsdatum, aantal raadsleden en aanstellingswijze van de burgemeester per gemeente kunnen verschillen.

Aan deze rapporten gingen eerdere analyses vooraf waarin de verstikkende regelgeving van de overheid wordt aangewezen als één van de factoren die uitvoeringsorganisaties belemmert in een adequate dienstverlening aan de burger. Van een modeverschijnsel kan hier dan ook geen sprake zijn. Kennelijk wordt met de roep om het geven van meer ruimte voor vershil een dieper liggende behoefte aan-geboord.

De afgelopen decennia zijn wij in de opbouw van de verzorgingsstaat in onze ambitie om het welzijn van alle burgers veilig te stellen zover doorgeschoten dat wij niet meer met burgers met al hun verschillen, maar ‘de’ burger als prototype te maken hebben gekregen. Ongelijke burgers zijn eerst gelijk gemaakt om ze vervolgens gelijk te kunnen behandelen. Dit is hand in hand gegaan met een spectaculaire uitbreiding van het aantal ambtenaren die het topzware overheidsbouwwerk, dat hiermee onlosmakelijk verbonden is, draaiende houden.

In zijn beroemde boek *De vierde macht* (1975) laat Crinice le Roy zien hoe in 75 jaar tijd de overheid explosief groeide. In 1900 werkten op Binnenlandse Zaken – dat niet voor niets het ‘moederdepartement’ genoemd wordt omdat vrijwel alle latere departementen daaruit voortgekomen zijn – 12 ambtenaren op het gebied van onderwijs, 6 op het gebied van landbouw en visserij en 9 op het terrein van verkeer en waterstaat. 75 jaar later waren dat er resp. 28.318, 12.947 en 17.287.

Wie de huidige cijfers ernaast legt, zal voor de dertig jaren die sindsdien verstreken zijn beperkte afwijkingen tegenkomen. Als de aantallen lager zijn wordt dat meestal veroorzaakt door zelfstandiging van ambtelijke diensten.

Achter de verzorgingsstaat gaat inmiddels een ambtenarenstaat schuil die in zichzelf een belemmering is geworden voor het geven van ruimte en verantwoordelijkheid aan burgers, uitvoerders en medeoverheden. Als wij echt een paradigmaverandering willen doorvoeren van minder overheid en meer burger dan moeten niet alleen politici een forse stap terugzetten, maar is ook een drastische reductie van het aantal beleidsambtenaren, te beginnen in Den Haag, een absolute noodzaak. Alleen dan mondt de wil tot vershil uit in het werkelijk maken van vershil.

